

ŞEN OLA DÜĞÜN ŞEN OLA

-Tokat Düğün Gelenekleri-

Yasemin KARAN DUTOĞLU*

Her şehrin görünen özelliklerinin yanı sıra kendisine has birde ruhu vardır. Bu ruh, o şehrin tarihinin, coğrafyasının ikliminin insanlarının vs... katkılarıyla zaman içinde gelişip olunlaşır. Toplumsal hayatta yazılı yasalar kadar, hatta bazen daha da fazla önem arz eden gelenek –görenekler şehirlerin ruhunu oluşturan en baskın unsurlardan biridir kuşkusuz. Özellikle insan hayatında en önemli dönüm noktalarından biri olan, seven gönülleri kavuşturan düğünler öylesine renkli, öylesine zengindir ki Anadolu'da. Müziğinden halayına, giyiminden yemeğine her şeyiyle o yöreye ait kültürel zenginliğin izlerini adeta bir festival havası içinde görmek mümkün olur düğün törenlerinde. Binlerce yıllık bir kültür birikimine sahip olan Tokat, bu yönüyle de göz dolduran şehirlerimizden biridir. Neredeyse masalardaki gibi 40 gün 40 gece sürecek bir düğün geleneğinden söz edebiliriz Ak zambaklar şehri için.

Benim kuşağım açısından, ebeveynlerimizin düğünlerine denk gelen 20. yy. ortalarında Tokat düğün gelenekleri nasılmış, gelin birlikte bakalım;

Bir delikanlı evlenme yaşına geldiği zaman annesi ve yakın akrabaları evlatlarına uygun gördükleri, boyu boyuna, huyu huyuna, soyu soyuna denk bulunan bir gelin adayı tespit ederler; varsa kız kardeşi, yoksa genç yengelerinden biri konuyu damat adayına açardı. Delikanlı gelin adayını onaylarsa- sükût da ikrardan sayılırdı- önce hanımlar kız evine gidip kızı annesinden isterlerdi. Bu ilk istemede kızın annesi, " babasına söyleyeyim, ailenizi bir araştırıp soruşturalım kısmetse olur" gibilerinden diplomatik bir cevapla misafirleri savuşturu-

rudu. Ardından damat adayının babası ve yakın aile büyükleri, genellikle bir perşembe gecesine denk getirerek kızı bu kez babasından isterlerdi. Kız babası yine, bir araştıralım düşünüp taşınalım, yakınlarımıza danışalım gibisinden cevaplarla dünürleri uğurlardı. Kız tarafının vermeye niyetleri varsa bile, kendilerini bir parça naza çekmeleri adettendi. Genellikle damat tarafının, araya hatırlı tanıdıkları sokması ve birkaç kez gelip gitmesi gerekirdi sonuç alabilmek için. "Kız evi, naz evi" diye boşuna söylenmemişti tabii.

Bu süre zarfında, eğer aileler birbirini yeterince tanımıyorsa- ki bu zayıf bir ihtimaldi, şehirde hemen herkes birbirini tanırdı- damat adayının ailesi araştırılır, tanıyıp bilenlere sorularak haklarında malumat toplanır, bazı aile büyüklerinin fikirleri sorulurdu. Eğer vermek yönünde bir mutabakat oluşursa, bu kez kızın fikri sorulur, bu noktada yine sükût ikrardan sayılırdı.

Kız tarafı eğer kızı vermek istemiyorsa, "daha yaşı küçük" gibi bir bahaneyle, "kısmetinizi başka yerde arayın" diyerek teklifi geri çevirir, ne kızı verir ne dünürü küstürürdü. Vermek yönünde bir karar oluştuysa, "Allah yazmış demek ki, sizden iyisine mi vereceğiz" gibi sözlerle durum onaylanırdı. Tercihen bir Perşembe akşamı yakın akrabalar ve bir hoca efendinin duaları eşliğinde söz kesilerek kahve içilirdi. Ayrıca şerbet içme töreni yapılmayacaksa, ağız tatlılığı simgesi sayılan şerbette bu gece yapılıp içilecekti. Bir sūrahi dolusu şerbet, süslü bir takım hazırlanarak damat tarafına da gönderilirdi. Şerbeti götüren çocuğa bahşış vermek adettendi.

Daha sonra nişan günü tespit edilir, eksik görülür, damat tarafı yakın akrabaları ile kız evine gelerek gelinin yüzüğünü ve ailelerin ekonomik durumuna göre değişen ölçülerde takıları takarlardı. O zamanlar, ermeni ustala-

* Mimar-Araştırmacı Yazar

rın elinden çıkmış elmas gerdanlık, yüzük, küpe, yine elmas iğne ve pandomtifler, ayrıca sıkma tabir edilen boydan boya dizilmiş küçük altın, kırmis, beşibirlik, altın top gibi altın gerdanlıklarla, bir parmak eninde desenli bilezikler ve tabii meşhur Tokat bileziğinin günün takı modasını teşkil ettiğini söylemekle yetinelim. Bu törende genellikle müzikli eğlence düzenlenirdi. Birkaç gün sonra bu defa kız tarafından 1-2 kişi gidip damadın yüzüğünü takardı.

Hayırlı işlerin fazla uzatılması iyi sayılmaz, düğünün bir an evvel gerçekleşmesi özellikle damadın ailesi tarafından istenirdi. Gelinin annesi çeyiz hazırlığını gerekçe göstererek bu süreyi uzatmaya çalışsa da nafiye. Nişanlı kız yuvadan uçacaktır artık. Nişanlılık sürecinde gelin ve damat adayının görüşmesi mevzu-bahis bile olamazdı. Bu arada kandillerde geline hediyeler gönderilir, ramazanda özel süslü gelin çöreği yaptırılır, bayramlarda yine "bayramlık" denilen giyimlik hediyeler ve kurban bayramında da süslenmiş bir koç göndermek gerekirdi.

Düğün hazırlıkları neredeyse bir yıl önceden başlar, evladını evlendirmeye niyeti olanlar, düğün dolmasını düşünerek, yaprak zamanı her zamankinden daha fazla yaprak basmak, etlik kesimi için daha fazla sayıda hayvan beslemek, ambara daha fazla zahire kaldırmak gibi tedbirlerle işe başlardı. Düğün zamanı gelince komşular ve akrabalar, dolma doldurma, piriç ayıklama gibi işlerde yardım ederek, gerekirse düğünler için evlerini açarak ya da uzaktan gelen misafirleri ağırlayarak düğün sahibine elden geldiğince destek olurlardı.

Düğün tarihi yaklaştığında iki tarafta kendi davetlileri için okuyucu çıkarırdı. Genellikle çevreyi iyi bilen ihtiyaç sahibi bir hanıma okuyuculuk vazifesi verilir, bu hanım kapı kapı dolaşarak tüm davetlileri sırasıyla yapılacak tören ne ise, *cehize bakma, düğün hamamı, kına gecesi, gelin alma* diye sayıp dökerek davet ederdi. Vazifesinin karşılığı olarak okuyucu kadına her gittiği yerde bahşiş verilirdi. Düğüne 15 gün kadar kalınca, gelinin yakınlarından biri de yanlarında olmak üzere *eksik görmeye* çıkırdı. Gelin için yedek denilen elbiselik kumaş, iç giyim, hamam takımı, ayakkabı, terlik

gibi şahsi eşyalarla odasına serilecek halı, sandık ve törelik denilen akrabalara verilecek hediyelikler alınırdı. Gelinlik ve damatlıklar mutlaka terziler tarafından dikilirdi. Bir Perşembe gecesi damadın evinde toplanan yakınlar, bu alınan eşyalar ve önceden hazırlanmış olan yatak, yastık ve sıyrımalı yorganlardan oluşan "ağırlığı" kız tarafına götürürlerdi. Göz aydınlığını simgeleyen bir ayna ağırlığın önünde kız evine bırakılır, aynayı getiren gece bahşiş verilirdi.

Öte yandan kız tarafında hummalı bir çalışma ile, "kız beşikte, cehiz sandıkta" düsturuyla taa doğduğu günden beri biriktirilmiş olan çeyizler hazırlanır, ütülenir ve evin bir odasına duvarlara gerilen iplere asılarak misafirlerin ziyaretine açılırdı. Hanımların ömür boyu emek vererek yaptıkları el emeği göz nuru güzelim danteller, beyaz iş, çin iğnesi, applike, kum iğnesi, kanaviçe gibi türlü işlemlerle yapılmış nakışlar, hercai menekşe, sümbül, gül oya, kırçıçeği, şeker oya, kayınvalideye hediye olarak verilmek üzere olmazsa olmaz sayılan zembil oya gibi birbirinden güzel iğne oyaları ile çevrelenmiş, dokunmaya kıyamayacağınız incecik Tokat yazmaları, tülbentler, havlular, bohçalar renk renk, desen desen, çeyizlik eşya adeta bir sanatçının sergisi gibi izleyenlerin beğenisine sunulurdu. Ayrıca aile yadigârı olarak saklanıp nesilden nesile aktarılmış; belki zamanında gelinlik olarak giyilmiş muhteşem Maraş işi işlemeli kadife bir bindallı, hesap işi bir bohça, gümüş zarflı bir fildişi tarak, her biri bir sanat şaheseri olan bakır ya da piriç hamam tasları, kildanlar vs... gibi bazı özel parçalarla zenginleşen çeyizlerin adeta bir etnografya müzesini hatırlatan bir boyutu da olurdu. Genellikle bir hafta süreyle asılı kalan çeyizi, davetliler hediyeler getirerek ziyaret ederler, bu arada akşamları "ara gecesi" denilen müzikli eğlenceler tertip edilirdi. Genellikle perşembe günü gelin hamamına gidilir, burada da eğlence eşliğinde bir hamam sefası yapılırdı. Düğünden bir gece önce artık çeyiz toplanır, damadın akrabaları için töre denilen hediyeler *bohçalanırdı*. Üzerlerine isimleri yazılarak sandığa konulur, gelen ağırlıklarla birlikte gelinin yeni evine gitmek üzere hazır hale getirilirdi. Gelinin baba ocağında geçireceği son gece kına gecesi düzenlenecektir. Damadın yakınlarından kınacı olarak gelen bir

grup kadın, kına, çerez mum gibi şeyleri getirirler, başta beş kollu şamdan ardında yanan mumlar eşliğinde getirilen geline yengelerinden biri tarafından kına yakılırdı. Bu esnada genellikle yenge, " gelinin avucu kapanmıyor "diyerek hediye beklentisini ifade eder, damadın yakınlarından biride önceden hazırlanmış altını gelinin avucuna koyardı. Baba ocağına hasreti ifade eden duygu yüklü türküler eşliğinde gelinin ve arzu eden misafirlerin ellerine kına yakılır, bu noktada, dan serpeceği inancıyla bekârların rağbeti daha fazla olurdu. Orada bulunmayanlar için bile arkadaşları tarafından bir miktar kına ayrılırdı. Yapılan eğlencenin ardından kınacı gurup kız tarafını rahat bırakmak amacıyla kına gecesinden ayrılırken, gelinin akrabaları ve arkadaşları bir müddet daha eğlenceyi sürdürürlerdi.

Öte taraftan damadın evinde birkaç gün önceden akrabalar toplanarak düğün sürecinde yenilmesi için Tokat usulü minicik et dolmalarından kâfi miktarda doldururlar, ardından bir eğlence düzenlerlerdi. Düğün gününden bir gece önce evin bahçesinde erkek düğünü yapılır, tam takım ince saz eşliğinde, yiyip-içip eğlenilirdi. Bazı muzip gençler kadın kılığına girerler, orta oyunları oynanırdı. Ertesi sabah damadın tüm yakınları ve davetlileri gelinin evine giderler birkaç aile büyüğü gelini almak için içeri girer, genellikle bir kahve içimi kadar oturduktan sonra gelinlerini alarak dünürleri ile vedalaşıp ayrılırlardı. Ağırlık çıkarılırken, genellikle bir çocuk sandığın üzerine oturtulur ve bahşiş kopartmadan sandıktan kalkmazdı. Baba evinin özlemi yüreğine düşmüş olan gelin "hem ağlarım hem giderim" hesabı ince hıçkırıklarla gözyaşı dökerken, biraz açılması için şehirde bir müddet gezdirilir, önceleri ortada konumlanmış olan Atatürk heykelinin etrafı, daha sonraki yıllarda Kümbet tepe dolaştırılır nihayet istikamete ulaşılırdı. Bu arada damat açısından sanki zaman geçmiyor gibidir. Büyük bir heyecan ve sabırsızlıkla evin kapıyı gören bir penceresinde beklemektedir. Gelin dualar eşliğinde yeni evine adım atarken damat yukardan avuç dolusu bahşiş saçardı. Bu arada genellikle gelinin ayağının altına bir koyun postu serilir ve bir küp kırılırdı. Böylelikle gelinin yumuşak huylu olacağına inanılırdı. Ev halkının kadınları gelinin ağzına - iyi geçinme temennisinin belirtisi olarak -bi-

rer şeker verip hoş geldin derler ve damatla kahve içeceği odaya alırlardı. Burada damat eşine hoş geldin der, yeni evli çift baş başa kahve içerek biraz soluklanma ve sohbet etme imkânı bulurdu.

Bu arada, sabahtan beri çalışan aşçılar, vakıf medeniyetinin nişanelerinden biri olarak, camilerde depolanıp ihtiyaç duyan herkesin kullandığı kocaman bakır kazanlar içinde düğün yemeğini hazırlamışlardır. Yine vakıf malı olan kocaman tahta sofralar kurulur, genellikle bahçede erkekler, evde kadınlar olmak üzere gelin almadan dönen davetliler konu- komşu, fakir- fukara kim varsa "eli kaşık tutan herkes " sofraya davet edilirdi. Yoğurtlu tam yarma çorbası, üzerinde pehlisiyle nohutlu pilav, et dolması, ayran, helva ve incecik lavaş pideden oluşan düğün menüsü ne kadar çok yenirse, o ölçüde bolluk -bereket olacağına inanılırdı.

Yemekten sonra gelin evin geniş sofalarından birine çıkarılır, akşama kadar komşu ve akraba kadınlar "geline bakmaya" gelir, hayır dua ederler, hediye verecek olanlar hediyelerini vererek ayrılırlardı. Gelin her gelen konuk için ayağa kalkmakla ve ısrarla otur denmediği müddetçe ayakta beklemekle mükellefti. Dedikoduya meyyal bazı kötü karakterli kadınların, daha ilk günden haline tavrına bakarak, gelin hakkında "göz açık", "sünepe" yahut "ağırkanlı" gibi yorumda bulunmaları da rastlanabilecek hallerdendi. Bu arada damadın yakınları olan genç gelinler, çeyiz sandığını açarlar, bu defa "oğlan evine" çeyizleri asarlar, yatağını hazırlarlardı. Çeyiz burada da bir hafta süreyle asılı kalacaktı.

Damat, sağdıcı ve arkadaşları ile birlikte birazda, bekârlığa veda partisi mahiyetinde olan damat hamamına gider, burada hem eğlenirler hem de bir nebze düğünün yorgunluğunu atarlardı Hamamdan sonra, "Güyo çıkarma" denilen çalgılı- oyunlu kortej eşliğinde, ahalinin hoşgörülü bakışları altında eve dönülürdü. Damat muhtemelen aynı yolu, yatsıdan sonra bir kez daha kat edecektir. Fakat bu kez, ilahiler ve dualar eşliğinde.

Yatsıdan sonra gelin yenge tarafından odasına götürülür, bu arada sağdıcıyla birlikte namazdan dönen damat zıfak odasına gelirdi. Düğün yemekleri ve çerezler konmuş, gümüş

çatal kaşık takımları ile donatılmış olan özel *Honça* tepsisi gelin ve damadın yemesi için içeriye bırakılır, yenge hanım;

“Ben sana verdim bir emanet

Başaca mesut olun sağ selamet” gibi şiirsel hayır duaları ile iki genci el ele tutuşturarak odayı terk ederdi. Damadın *“Yüzgörümlüğü”* denilen bir hediye eşine takması da adettendi. Böylelikle iki dünyada sürmesi temennisiyle yeni bir yuva kurulmuş olurdu. Nikâhta keramet olduğuna inanılır, gerçektede çoğunlukla öyle olurdu. Ertesi sabah, yeni gelin nazara karşı dualanır, daha sonra yakın akrabaların katılımıyla *“baş bağlama”* adı verilen mevlüt okuma töreni yapılır, iki gencin mutluluğu için hayır duada bulunulurdu. Bu arada kızın ailesine bir kutu şeker gönderilir, onlarda birkaç gün sonra bu defa damat tarafına baklava yapıp gönderirlerdi. Genellikle bir hafta sonra kızın annesi yemeğe davet eder ve yeni gelin babasının evine el öpmeye götürülürdü. Burada da kendi ailesi yeni geline el öpme hediyesi olarak bir takı hediye ederdi.

Bu düğün gelenekleri zaman içinde ufak tefek değişimlere uğramış olsa da ana hatlarıyla 70’lerin sonlarına kadar sürdü. Mesela artık damat gelini evde beklemiyor, gelin alıcılarla birlikte eşini almaya bizzat gidiyordu. Önceleri evde becerikli genç hanımlar tarafından süslenen gelinler kuaförlerin yaygınlaşmasıyla birlikte berbere götürülmeye başladı. Ayrıca eskiden kadınlar arasında evlerde olan düğünlerin zaman içinde sinemalarda ve düğün salonlarında yapılması yaygınlaştı. Bu düğünlerde rivayete göre gençliğinde başına lamba koyup oynadığı için *“lambalı”* lakabı gerçek adını unutturmuş olan Fadime hanımın tefi, lambalıya göre daha genç olan Fethiye’nin cümbüşü eşliğinde çalınıp oynanırdı.

Doğruluğu şüphe götürse de büyük şeftali sokağı yangınının, bu ünlü lambanın çıkardığı bir kıvılcımla başladığına dair söylentilerde mevcuttu. Bu çalgıcı kadınlar, birazda verilen bahşişe göre gelen misafirleri yerleştirirler ve düğünleri idare ederlerdi. Genellikle düğün sahibinin ısrarlı davetleriyle ikişer kişi çıkıp karşılıklı olarak oynar, kimin hangi havaya güzel oynadığını gayet iyi bilen çalgıcılarda, yüzlerinde altın dişlerini gösteren gevrek bir gülümseme ile, çıkan kişilere uygun oyun hava-

ları icra ederlerdi. Sulusokak taşları oynar omuz başları, bahçelerde börülce oynar gelin görünmce, çiftetelli, konyalı, kadifeden kesesi, oy madımak gibi oyun havaları kalmış aklımda bu düğünlerden. Mekânlarsa, ya Ali Sabri, Zafer, Bulvar sinemalarından biri ya da koç düğün salonu, yeşil köşe yahut o zamanlar en iyi salon sayılan çocuk esirgeme kurumu düğün salonu. Düğün gelenekleri zaman içinde, yaşlılar tarafından kıyamet alameti ile kâfirlik arasında değişebilen ölçülerde eleştirilmiş olan bu gibi değişikliklere uğramakla beraber, ana unsur olan o güzelim ziyafeti ile *“gelin alma”* töreni yakın geçmişe kadar varlığını sürdürmeyi başardı.

Gelinler için hiç bilmedikleri yeni bir ev ve aileye uyum sağlamak pek de kolay olmasa gerekti. Kız çocukları her ne kadar küçüklüklerinden itibaren *“el kapısına gideceksin”* uyarıları ile yetiştiriliyor, buna uygun donanım ve becerileri ediniyor olsalar da sonuçta *“her evin bir soğan doğraması vardı”* Kimi, yorganı yüzünü dışa getirerek katlarken, kimisi içe getirerek toplardı mesela. Gelin, gittiği evin usul erkânına uymak, kayınvalidesinin bir dediğini iki etmemek, kayınpederin hizmetinde kusur etmemek zorundaydı. İlk günlerin haklı telaş ve heyecanıyla sakarlık yapan gelinlerin hali, mutfaktan bir gürültü geldiğinde hala kullanılan şu cümle ile toplum hafızasında yerini ne de güzel almış bakar mısınız; *“Gelin ocağa, ocak bucağa geçti”* Gelinleri zorlayan katı kuralardan biri de *“gelinlik tutma”* adeti idi. Gelinler başta kayınpeder ve kayınvalideleri olmak üzere, yakın akraba hatta komşuların büyükleriyle bile konuşamazlardı! Seslerini yükseltmeleri külliye yasak addedilir, ancak zaruret hallerinde fısıltıyla bir şey söylemeleri hoş görülebilirdi. Duruma göre 5-10 yıl hatta bazen daha uzun zaman gelinlik eden kadınlar sonraları kayınpederlerinin verdiği bir hediye ile bu sorumluluktan azat edilirdi. Ama yılların verdiği bu alışkanlığı bırakmak kolay olmamalı ki çocukluğumda, artık gelinlik etmediği halde fısıltıyla konuşmaktan vazgeçememiş bir sürü kadın hatırlıyorum. Bizim evde uygulanmazdı gerçi bu gelenek. Akranları arasında yenilikçi bakış açısıyla öne çıkan dedem hiçbir zaman annemden gelinlik etmesini istememiş. Hatta anneannemin ısrarlarıyla 1-2 ay kadar gelinlik tutan anneme güzel bir

gelinlik yapıyormuş garibim.

Peki, sevdalar nasıldı acaba o devirlerde? İlk mektep sıralarını hariç tutarsak kadınlar ve erkeklerin ekseriyet birbirine karışmadığı bir toplum yapısında sevda mümkün olabilir miydi ki? Dünya kurulduğundan beri her zaman ve zeminde hükmünü icra eden aşk, bu vadide de birçok genç yüreğe düştü şüphesiz. Öyle birbirini uzun boylu tanımaya, huyunu suyunu bilmeye pekte gerek yoktu. Bir yerde bir şekilde kısacık bir karşılaşma

elmas yüzük hediye ederek ısrarla gelinliği bozdurmuş. Gelinlik tutma âdeti bu günden bakınca çok katı ve zorlayıcı gözükebilir belki ama hiç değilse bu hediye faslı hiçte kadınların aleyhinde görünmüyor öyle değil mi? Ne dersiniz?

Bu gelinlik faslını yaşanmış bir hikâye ve biraz tebessümle noktalayalım isterseniz;

Kışla bağlarında yaşlı amcanın biri yazın tam ortasında bir gün eşeğini kaybetmiş. Başlamış aramaya. Sıcakta tam tepesinde beyin kaynatan cinsten. Sağa bakıyor, eşek yok, sola bakıyor eşek yok. Üst tarafta bekçilik derler bir tepe vardır. Emmi bakmış ki komşunun yeni gelini bekçilikte geziniyor. Seslenmiş aşağıdan;

"Geliinn bizim eşeği görüyormuuu?"

Ses yok. Tekrar seslenmiş "bizim eşeği görüyor mu?" yine ses yok. Üçüncü seslenmesinde de cevap alamayınca iyice sinirlenmiş, unutmuş eşeği filan. Oflaya puflyaya çıkmış yukarıya demiş ki;

"Kızım sen ne biçim insansın, deminden beri bağıriyom aşağıdan, niye cevap vermiyon!"

Gelin hanım, başı önünde, gayet mahçup, fısıltıyla cevap vermiş;

"cılı diyom ya emmi, cılı diyom ya "Meğer

genç yürekleri yangın yerine çevirmeye yetip de artıyordu çoğu zaman. Buyrulduğu gibi; "Aşk bir bakıştır yalnız, gerisi vesairedir" hükmü doğrudu belki de kim bilir. Evlenme yaşına gelmiş delikanlıların böyle, bir şekilde sevda landığı kıızı istetme ihtimali vardı belki, şartlar uygunsu mutlu sona ulaşılması da mevzu bahis olabilirdi. Ama ya şartlar uygun değilse? Komşu, arkadaş, hatta ortak olmaktan çekinmeden yüzyıllar boyunca barış içinde yaşamış olsa da, farklı bir dine ya da mezhebe bağlı gençler arasında evlilikler iki taraf yakınları açısından da uygun bulunmuyordu kolay kolay. Güzelliğiyle ünlü kıymet kızın türküye dönüşmüş hikâyesi böyle imkânsız bir sevdanın özetidir işte. Yine ermeni bir gence sevda lanan Müslüman bir kızın gönlünden dökülen şu maniyeye bakın hele;

Bahçalarda mor meni
Verem ettin sen beni
Ya sen İslam ol Haçık
Ya ben olam ermeni

Bazen de sınıf farkları aşılmaz duvarlar oluştururdu geçler arasında. Eşraftan gayet varlıklı bir ailenin biricik erkek evladı, şehirde memuriyet nedeniyle bulunan subay kızlarından birine gönlünü kaptırırsa mesela, kızın babası, yerli yaşam biçimine ayak uydurama-

yacağı gerekçesiyle- belki de haklı olarak- kızı bir türlü vermez, apar topar tayinini aldırıp gider, aslında şehirde hangi kızı istese boş döndürülmesi düşünülemez anlı şanlı beyin bahtsız oğlu aklını yitirip ölünceye kadar meczup olarak yaşardı. Yahut İstanbul'da tıbbiye okumaya gönderilip orada bir arkadaşına sevdalanan filinta gibi bir evlat, dışardan gelin istemeyen gelenekçi bir annenin katı tutumu karşısında, -Allah muhafaza- tek kurşunla canına kıyabilirdi. Her zaman ana- babalar engel teşkil etmiyor, istisnaide olsa, evlatların ana- babalarına engel çıkardığı da oluyordu. Oldukça varlıklı ailelerden birine mensup olup, karısı uzun yıllar hasta yaşadktan sonra vefat eden orta yaşlı bir babanın hikâyesi tam da bu duruma emsal olacak niteliktedir. Adamcağız karısının ölümünden uzunca bir zaman sonra başka bir hanımla evlenmek ister. Fakat bu arada evlenip çocuk çocuca karışmış durumda olan çocukları bu isteği olumlu karşılamazlar. Çocuklarını ikna edeceğini umut eden adam, belki de bir sonbahar sevdasıyla bağlanmış olduğu gelin adayı ile söz kesip nişanlanır. Nikâh tarihide tespit edilir. Fakat süreç içinde evlatlarını bir türlü razı edemeyen baba, nikâh günü gelip çattığı halde kendi nikâhına gidemez. Durumu nişanlısına izah edecek cesareti de bulamaz belli ki. Bu gerçekleşmeyen nikâhın her iki taraf üzerinde de şiddetli bir acı bıraktığına şüphe yok. Fakat adam için son çok daha trajik olacaktır. Bir müddet sonra adam evinde mangala çektiği kömürden zehirlenmiş olarak ölü bulunur. Bu bir kaza mıdır, yoksa intihar mı, bunu kesin olarak bilmemiz mümkün değil. Ama bu mutluluğu bir türlü yakalayamamış adamcağızın başucunda, okumuş olduğu Kur'anı kerimin içinde şu yürek yakıcı not bulunacaktır;

"Evliydim bekâr yaşadım

Zengindim fakir yaşadım"

Velhasıl "aşk" henüz, ayağa düşmemiş bir mefhumdu o devirlerde ve çok ağır bedeller ödeyebilirdi insana. Peki, evlenenler mutluluğu yakalayabiliyorlar mıydı acaba? Bu soruya her zaman evet demek mümkün değildir şüphesiz. Fakat şurası kesin bir gerçek ki, boşanma oranları son derece düşüktü o zamanlar. Bunda, çoğunlukla görücü usulü ile gerçekleşen evliliklerde, hemen her zaman gözetilmiş olan

denklik unsuru, ailelerin onayladığı evliliklerin daha uzun ömürlü olması gibi sosyolojik faktörlerinde etkisi vardır büyük oranda. Ama bir oranda çaresiz kabullenmişlik olduğunu da inkâr etmemek gerekir. Kız babaları genellikle gelin alma günü kızlarını yolcu ederken, gelen kalabalığı gösterir ve şöyle bir tenbihle bulurlarmış;

" Bak yavrum bu kalabalığı görüyor musun? Bunlar bu gün seni beyazlar içinde alıp yeni yuvana götürmek üzere geldiler, artık evin- yuvan orasıdır. Kayın validen ve pederin senin gerçek annen ve baban gibidir. Bu güne kadar nasıl bize hürmetle itaat ettiysen bundan sonrada onlara itaat edeceksin. Günü gelince de bu günküne benzer bir kalabalık toplanıp seni beyaz kefen ile ebedi yurduna götürecekler. Gittiğin evden çıkman ancak böyle mümkündür, başka türlü olamaz! "

Şimdi böylesi katı bir tenbihle uğurlanmış bir kız evladının, baba evine dönmeyi düşünmesi kolay kolay mümkün olabilir mi sizce? Neyse ki bunun karşılığında durumu biraz dengeleyen bir yaklaşım vardır. Öbür tarafta başka bir baba oğlunu karşısına almış" *"Bak yavrum bu gün hanımını getirmeye gidiyoruz, o sana Allahın bir emanetidir, buna uygun davran, emanete asla hıyanetlik etme, peygamber efendimizin (s.a.v) "sizin en hayırlınız hanımına karşı en hayırlı olanınızdır" sözünü hiç unutma "* demektedir.

Öyle ya da böyle başarıya ulaşmış evliliklerde temel anahtar olarak karşılıklı sevgi, sabır, hoşgörü ve fedakârlık görüyoruz sonuçta. İşte böylelikle pek çok ailede ev, insanın cenneti haline geliyordu. Çocukluğunu böyle bir cennette geçirme bahtiyarlığına ermiş bir kişi olarak buna rahatlıkla şahitlik edebilirim.

Günümüzde artık bu teferruatlı düğün geleneklerinden eser kalmadı. Mardin de yapılan bir düğünün Muğla da yapılandan, Tokat da yapılanın Kırklareli'ndeki bir düğünden farkını bulmanız güçtür artık. Hatta tüm dünya hızla tek tipleşmeye doğru gidiyor. Tek tip mimari, tek tip müzik tek tip beslenme alışkanlıkları, tek tip gelinler... derken, yerel farklardan kaynaklanan müthiş kültürel zenginliklerimiz hızla eriyor. Bu erimeyle, insanoğlunun giderek yalnızlaşması ve mutsuzlaşması arasındaki paralellik ise fark edilmeyecek gibi değil.